

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Заступник керівника
(проректор з науково-педагогічної роботи)

М. В. Афанасьєв

Методи діагностики та прогнозування розвитку підприємства

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань	07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність	073 «Менеджмент»
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	«Менеджмент інноваційної діяльності»

Вид дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

**Вибіркова
українська**

Завідувач кафедри менеджменту,
логістики та економіки

Ястремська О.М

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2018

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри *менеджменту, логістики та економіки* підприємства
Протокол № 1 від 21.08.2019 р.

Розробник(-и):

Веретенникова Г.Б. к.е.н., доц. кафедри менеджменту, логістики та економіки

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

1. Вступ

Анотація навчальної дисципліни: розглядаються методи діагностики фінансово-економічного стану підприємства та прогнозування його ресурсного потенціалу з метою оптимізації економічних результатів діяльності та її розвитку.

Мета навчальної дисципліни: формування компетентностей для діагностування стану та виявлення порушень нормального функціонування підприємства, а також використання різних методів та моделей прогнозування, що забезпечують оптимізацію задач його розвитку.

Курс	3	
Семестр	2	
Кількість кредитів ECTS	6	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	40
	лабораторні	40
Самостійна робота	100	
Форма підсумкового контролю	Іспит	

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Макро і мікроекономіка	Ризик-менеджмент
Теорія управління	Стратегічний менеджмент
Менеджмент	Інноваційний менеджмент
Фінанси	Планування та організація діяльності підприємства
Маркетинг	

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
Здатність управляти процесом здійснення економічного аналізу підприємницької діяльності на підприємстві	Визначення стадій, етапів, строків, виконавців, цілей та завдань в процесі діагностики підприємства. Формування банку необхідної аналітичної інформації, розробка планових показників, організація комунікацій між виконавцями та їх мотивування. Здійснення контролю над процесом діагностування, його коригування, оцінювання якості та ефективності реалізації.
Здатність використовувати прийоми та методи аналізу діагностики розвитку підприємства	Здійснення діагностики зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, його потенціалу та ін. складових за допомогою традиційних та сучасних аналітичних інструментів та інформаційних систем.
Здатність приймати управлінські рішення в результаті процесу діагностування	Використання різних підходів щодо прийняття управлінського рішення за умов обмеженості інформації, невизначеності зовнішнього середовища та ін.
Здатність розробляти різні прогнозні моделі розвитку підприємства, та використовувати ці моделі на практиці	Побудова прогнозних моделей за допомогою різних критеріїв.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Економічна діагностика діяльності підприємства

Тема 1. Сутність економічної діагностики підприємства

Взаємозв'язок економічної діагностики з іншими функціями управління. Класифікація типів і видів економічної діагностики за різними ознаками, їх характеристика. Порядок проведення діагностичного дослідження (за етапами). Методи: кількісної оцінки (порівняння, зіставлення та ін.); економіко-математичні, якісної оцінки (експертні, причинно-наслідкові), спеціальні (моніторинг, SWOT - аналіз, бенчмаркінг та ін.) і засоби діагностики (дерева цілей, робіт, проблем, змішане).

Лабораторна робота 1. Пошук та аналіз сучасних методів діагностики економічної діяльності підприємства.

Тема 2. Діагностика конкурентних позицій підприємства

Умови формування конкурентного середовища підприємства., що формуються державою, конкурентами на ринку та кожним учасником ринку в процесі його ділової активності. Становище учасників ринку під впливом змін у конкурентному середовищі. Форми організації та проведення діагностики конкурентного середовища (аналітична, експертна, діагностика на моделі). Групування конкурентів за ознаками: подібні за всіма аспектами виробничо-збутової діяльності; подібні за загальними напрямками виробничо-збутової діяльності; що задовольняють ті ж потреби різними засобами; абсолютно інші, які конкурують за залучення коштів споживачів. Концепції встановлення пріоритетних конкурентів. Стратегічні групи конкурентів. Ознаки та підходи до їх формування. Принципи побудови карти стратегічних груп. Оцінка становища стратегічних груп відносно конкурентних сил на ринку. Стратегічні можливості, що має підприємство у своїй галузі. Визначення динаміки стратегічних груп.

Складові конкурентоспроможності підприємства. Фактори конкурентоспроможності підприємства. Підходи до забезпечення конкурентоспроможності підприємств. Ключові характеристики та критерії конкурентоспроможності підприємства. Підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства: теорія ефективної конкуренції, оцінка конкурентоспроможності товару, метод конкурентних переваг.

Складові оцінки та параметри конкурентоспроможності продукції. (корисність, ціна споживання, якість та ін.). Фактори, що мають вплив на рівень конкурентоспроможності продукції підприємства. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності продукції. Процедура оцінки конкурентоспроможності продукції за інтегральним показником та з використанням матриці «ціна - якість».

Лабораторна робота 2. Діагностика конкурентних позицій підприємства

Лабораторна робота 3. Оцінка конкурентоспроможності підприємства

Тема 3. Діагностика потенціалу підприємства та оцінка його стану

Економічний потенціал. Ресурси підприємства. Класифікація економічного потенціалу. Складові економічного потенціалу. Параметри оцінки потенціалу. Діагностика виробничого, кадрового потенціалу. Методи оцінки потенціалу.

Лабораторна робота 4. Діагностика потенціалу підприємства

Тема 4. Діагностика майна, ринкова ціна підприємства

Трудова, ресурсно-витратна та природа корисної вартості господарюючого суб'єкта. Принципи формування та визнання вартості. Цільова, контрольна та стимулююча функції оцінки вартості. Види експертного оцінювання вартості майна підприємства. Характеристика видів вартості. Етапи процесу оцінки. Складові ринкової ціни підприємства. Принципи формування ринкової вартості.

Методи оцінки вартості, засновані на майновому підході (чистих активів, ліквідаційної вартості активів). Методи оцінки вартості, що базуються на дохідному підході (капіталізація чистого прибутку, капіталізація дивідендів, дисконтування грошових потоків). Методи оцінки вартості, засновані на порівняльному підході (порівняльний продаж, аналоги, галузеві коефіцієнти). Етапи та процедури оцінки вартості з використанням різних методів.

Коригування вартості підприємства на: фінансовий стан; ступінь контролю частки, що оцінюється; ліквідність частки, що оцінюється; залежно від асортименту виготовленої продукції; з урахуванням інших факторів.

Лабораторна робота 5. Визначення вартості підприємства за допомогою витратного, дохідного та порівняльного підходів.

Тема 5. Фінансова діагностика

Джерела інформації для діагностики фінансового стану підприємства. Суб'єкти аналізу (групи користувачів, які безпосередньо чи опосередковано зацікавлені в фінансовій інформації про підприємство). Принципи проведення фінансової діагностики. Етапи фінансової діагностики. Особливості складання аналітичної записки за результатами діагностики. Баланс підприємства та звіт про фінансові результати – інформаційна база для проведення фінансової діагностики. Діагностика підприємства за допомогою фінансових коефіцієнтів. Показники операційної діяльності (операційного аналізу та операційних витрат). Показники ефективності використання активів. Показники ліквідності. Показники структури капіталу. Показники прибутковості активів і власного капіталу. Ринкові показники.

Лабораторна робота 6. Фінансовий аналіз діяльності підприємства. Горизонтальний, вертикальний аналіз, порівняльно – аналітичний аналіз балансу підприємства. Діагностика фінансового стану за допомогою фінансових коефіцієнтів.

Тема 6. Діагностика економічної безпеки підприємства

Характеристика економічної безпеки підприємства. Поняття економічної безпеки. Джерела небезпеки та загроз і їх оцінка. Зони ризику та вразливі місця підприємства. Ознаки кризових ситуацій. Функціональні складові економічної безпеки: фінансова, техніко-технологічна, політико-правова, інформаційна, кадрова, силова, ринкова, інтерфейсна, екологічна. Інструментарій оцінки рівня економічної безпеки підприємства. Визначення рівня економічної безпеки підприємства за функціональними складовими. Процедури розрахунку за окремими складовими. Оцінка впливу складових на зміну рівня та аналіз заходів, спрямованих на досягнення необхідного рівня економічної безпеки підприємства. Система моніторингу стану та динаміки розвитку підприємства. Зміст та послідовність здійснення моніторингу. Організація і функціонування служби економічної безпеки підприємства та оцінка ефективності її діяльності.

Лабораторна робота 7. Визначення рівня економічної безпеки підприємства з урахуванням основних складових

Тема 7. Діагностика економічної культури підприємства

Рівні культури: артефакти, проголошені цінності, базові уявлення. Елементи культури виробництва (за А. Погорадзе). Структура елементів корпоративної культури. Три аспекти прояву організаційної культури: моделі виконання робіт, моделі ділової взаємодії, моделі міжособистісного спілкування. Складові організаційної культури. Модель Г. Харисона. Модель Я. Хармса. Модель Г. Хофстеда. Рамкова конструкція конкуруючих цінностей, запропонована К. Камероном та Р. Квіном. Ієрархічна, ринкова, кланова, адхократична культура. Інструмент OCAI оцінки організаційної культури за шістьма ключовими вимірами. Побудова профілю організаційної культури.

Змістовий модуль 2. Прогнозування розвитку підприємства

Тема 8. Сутність, основні поняття, метод та методика прогнозування

Суть прогнозу та його роль у розвитку підприємства. Метод прогнозування. Прогнозування економічного зростання, розвитку науки і техніки, економічних показників. Основні поняття: системний підхід, ретроспективна інформація, зовнішній та внутрішній фоні, облік альтернатив розвитку, аналогії. Види попиту на продукцію.

Зв'язок планування та прогнозування. Форми сполучення плану та прогнозу. Різниця між планом та прогнозом. Функції прогнозування. Основні принципи топології прогнозів. Етапи прогнозування: ретроспекція, діагноз та перспекція. Види прогнозування.

Тема 9. Моделювання об'єктів прогнозування

Класифікація об'єктів прогнозування. Основні ознаки класифікації. Задачі аналізу об'єктів прогнозування. Принципи аналізу об'єктів прогнозування. Інформаційне забезпечення прогнозної моделі. Види та джерела інформації. Класифікація моделей. Основні засоби вираження моделей. Вимоги до прогнозної моделі. Класифікація методів прогнозування. Основні етапи побудови прогнозної моделі.

Лабораторна робота 8. Обґрунтувати моделі прогнозу збуту продукції. (до тем 8, 9).

Тема 10. Аналіз часових рядів. Оцінка точності прогнозу

Часовий ряд економічних показників. Основні поняття рядів. Характеристики часових рядів: тенденція, автокореляція. Основні задачі аналізу часових рядів. Методи аналізу. Елементарні засоби опису часових рядів. Якість системи планування та помилки прогнозу. Показники точності прогнозу. Середня абсолютна процентна помилка (MAPE), середня процентна помилка (MPE), середньоквадратичне відхилення моделі.

Тема 11. Трендові моделі прогнозування

Обґрунтування тенденції розвитку. Вибір функції тренду. Розрахунок параметра функції тренду. Аналіз залишкового компонента динамічного ряду. Метод серії та медіан. Автокореляція. Прогнозування з допомогою трендової моделі. Розрахунок довірчих інтервалів. Помилка прогнозу.

Прогнозування циклічного поведіння економічного показника.

Лабораторна робота 9. Остаточний вибір прогнозної моделі за допомогою дисперсійного аналізу та показників точності прогнозу. Зробити висновки. Аналіз залишкової компоненті часового ряду методом серій та медіани (до тем 10, 11).

Тема 12. Прогнозування за допомогою змінної середньої

Поняття змінної середньої. Види фільтрів. Експоненціальна середня. Метод Р. Брауна, облік помилок прогнозу. Особливості короткострокового прогнозування попиту. Метод Д. Тригга та Р. Брауна, трекінг–сигнал.

Лабораторна робота 10. Оцінка автокореляції за допомогою коефіцієнтів автокореляції, критеріїв Джона фон Неймана та Дарбіна-Уотсона. Оцінити точність моделей. Побудувати прогнозну модель. Обґрунтувати прогноз та його довірчі інтервали

Тема 13. Авторегресивні моделі прогнозування

Авторегресивні моделі прогнозування. Критерій присутності автокореляції. Визначення порядку моделі. Особливості застосування авторегресивних методів прогнозування.

Лабораторна робота 11. Побудувати простішу авторегресивну модель. Розрахунок параметрів моделі. Оцінити автокореляцію. Побудувати прогноз за моделлю.

Тема 14. Статистичні методи прогнозування

Регресія часових рядів. Поняття лага. Побудова моделі. Вирішення моделі. Оцінка результатів рішення.

Прогнозування за методом гармонійних вагів. Особливості застосування методу.

Прогнозування з допомогою ланцюгів Маркова.

Лабораторна робота 12. Побудувати двох параметричну авто- регресивну модель. Оцінка моделі. Розрахунок прогнозу

Тема 15. Експертні методи прогнозування

Основні поняття експертних методів. Анкета. Методи опитування. Відбір експертів. Формування експертних груп. Колективні та індивідуальні експертні оцінки. Способи обробки експертних оцінок. Метод колективної генерації ідеї («мозкового штурму»). Метод «Дельфі». Побудова сценаріїв та прогнозних графів.

Лабораторна робота 13. Оцінка думок експертів за допомогою ранжування, попарного порівняння та коефіцієнта конкордації

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, лабораторні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, лабораторних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту складати іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться у формі колоквиуму як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час **лабораторних занять та виконання індивідуальних завдань** проводиться за такими критеріями:

повнота вирішених завдань, передбачених робочою програмою з дисципліни;

глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;

вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;

характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);

вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання лабораторних завдань;

вміння аналізувати достовірність одержаних результатів, логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми;

самостійність виконання роботи; грамотність подачі матеріалу;

оформлення роботи.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної **самостійної роботи** студентів, є:

високий понятійний рівень;

глибина, широта, повнота питання, що висвітлюється;

осмисленість і усвідомленість затверджених положень теми, яка розкривається студентом;

логічність та послідовність під час відповіді;

доведення та аналіз теорій, концепцій, вчень, які вивчалися;

самостійність мислення;

впевненість в правоті своїх суджень;

вміння виділяти головне;

вміння встановлювати між предметні та внутрішньопредметні зв'язки;

вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми;

стилістично грамотна мова

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Кожен екзаменаційний білет складається із 5 практичних ситуацій (два стереотипних, два діагностичних та одне евристичне завдання), які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента і рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності".

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімумально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімумально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Розподіл балів за тижнями

(вказати засоби оцінювання згідно з технологічною картою)

Теми змістового модуля			Лекційні заняття	Лабораторні заняття	Семінарські заняття	Презентація	Тестування	Письмова контрольна робота	Колоквіум	Усього
Змістовий модуль 1.	Тема 1	1 тиждень	0,5	0,5	-	-				1,0
	Тема 2	2 тиждень	1,0	1,0	-	-				2,0
	Тема 3	3 тиждень	0,5	0,5	-	-				1,0
	Тема 4	4 тиждень	0,5	0,5	-	-	2,0	5,0		8,0
	Тема 5	5 тиждень	0,5	0,5	-	-				1,0
	Тема 5	6 тиждень	1,0	1,0	-	-				2,0
	Тема 5	7 тиждень	0,5	0,5	-	-	2,0			3,0
	Тема 6	8 тиждень	0,5	0,5	-	-			10,0	11,0
	Тема 7	9 тиждень	0,5	0,5	-	-				1,0
Змістовий модуль 2.	Тема 8	10 тиждень	0,5	0,5	-	-				1,0
	Тема 7	11 тиждень	0,5	0,5	-	-	2,0			3,0
	Тема 9	12 тиждень	0,5	0,5	-	-		5,0		6,0
	Тема 10	13 тиждень	0,5	0,5	-	-				1,0
	Тема 11		0,5	0,5	-	-				1,0
	Тема 12	14 тиждень	0,5	0,5	-	-	2,0			3,0
	Тема 13		0,5	0,5	-	-				1,0
	Тема 14	15 тиждень	0,5	0,5	-	-				1,0
	Тема 15		0,5	0,5	-	-	2,0		10,0	13,0
	Іспит									40,0
Усього			10	10	0	0	10	10	20	100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D		
60 – 63	E	задовільно	не зараховано
35 – 59	FX	незадовільно	
1 – 34	F		

5. Рекомендована література

5.1. Основна

Змістовий модуль 1. Методи діагностики роботі підприємства

1. Афанасьев Н.В. Экономика предприятия: Учебно-методическое пособие для самостоятельного изучения дисциплины / Н.В. Афанасьев, А.Б. Гончаров [Под ред. проф. Н.В. Афанасьева]. – Харьков: ИД “ИНЖЭК”, 2004. – 410 с.
2. Васина А.А. Финансовая диагностика и оценка проектов. – СПб.: Питер, 2004. – 448 с.
3. Глазов М.М. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия: Учебник для студентов ВУЗов. – СПб.: андреевский издательский дом, 2006. – 448 с.
4. Грунин О.А. Экономическая безопасность организации. – СПб.: Питер, 2002. – 160 с.
5. Иванов Ю.Б. Конкурентоспособность предприятия: оценка, диагностика, стратегия / Ю.Б. Иванов, А.Н. Тищенко, Н.А. Дробитько, О.С. Абрамова; Под ред. проф. Ю.Б. Иванова. – Х.: Изд-во ХНЭУ, 2004. – 256 с.

Змістовий модуль 2. Прогнозування розвитку підприємства

6. Клебанова Т. С. Методы прогнозирования. Учеб-ное пособие / Т. С. Клебанова, В. В. Иванов, Н. А. Дубровина. – Харьков: Изд. ХГЕУ, 2002. – 372 с.
7. Федосеев В. В. Экономико-математические методы и прикладные модели: Учеб. пособие для вузов / В. В. Федосеев, А. Н. Гармаш, Д. М. Дайитбегов и др.; под ред. В. В. Федосеева. – М.: ЮНИТИ, 1999. - 392 с.
8. Эконометрика: Ученик / И. И. Елисеева, С. В. Курышева, Т. В. Костеева и др.; под ред. И. И. Елисеевой. - 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2005. - 576 с.
9. Егоршин. А. А. Практикум по эконометрии в EXCEL: Учебное пособие для экономических вузов / А. А. Егоршин, Л. М. Малярец. – Харьков: ИД»ИНЖЭК», 2005. – 100 с.

5.2. Додаткова

Змістовий модуль 1. Методи діагностики роботі підприємства

10. Вартанов А.С. Экономическая диагностика деятельности предприятия: организация и методология. – М.: Финансы и статистика, 1991. – 80 с.
11. Забродский В.А. Диагностика фмнансовой устойчивости функционирования производственно-экономических систем / В.А. Забродский, Н.А. Кизим. – Харьков: Бизнес-Информ, 2000. – 108 с.
12. Камерон К. Диагностика и изменение организационной культуры / Пер. с англ. К. Камерон, Р. Куинн; Под ред. И.В. Андреевой. – СПб.: Питер, 20-1. – 320 с.

Змістовий модуль 2. Прогнозування розвитку підприємства

13. Горчаков А. А., Орлова И. В. Компьютерные экономико-математические модели. – М.: Компьютер, ЮНИТИ, 1995. – 136 с.
14. Орлова И. Экономико-математические методы и модели. Выполнение в EXCEL. – М.: Финстатинформ, 2000. – 136 с.
15. Чекотовський Е. Графічний метод у статистиці (на основі EXCEL). – К.: Знання, 2000. 518 с.

5.3 Інформаційні ресурси

16. Офіційний вісник України (база нормативних документів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ovu.com.ua>
17. Налоги и бухгалтерский учёт [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.basa.tav.kharkov.ua.
18. Нормативні акти України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nau.kiev.ua.
19. Сервер Верховної Ради України. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
20. Сервер Державного комітету статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.